

# De blikjesindex

Rob G. Bijlsma



Het leven bestaat grotendeels uit routines. Voor de een saai, voor de ander een handvat om structureel en systematisch gegevens te verzamelen. Eén van mijn routines behelst het wegrapen van blikjes, flesjes en pakjes langs een deel van de Doldersummerweg, de 3100 m lange zandweg met fietspad door Berkenheuvel in West-Drenthe (van de Landweg naar Midzomer bij Diever). Dit is een belangrijke recreatieroute, waarlangs fietsers en wandelaars 'van de natuur genieten'. Niet geheel toevallig gebruik ik deze weg dagelijks voor mijn terreinbezoeken.

Begonnen in januari 1993 maakte ik er een gewoonte van alle weggegooiden verpakkingen van drankjes in mijn fietstas te stoppen, en thuisgekomen op naam te brengen, in een excel-bestandje in te voeren en vervolgens in een vuilniszak af te voeren. Dit had twee voordelen: (a) het zwerfvuil verdween, en daarmee mijn ergernis, en (b) na verloop van tijd ontstond een gestandaardiseerd overzicht van zwerfafval in de tijd. Ziedaar de blikjesindex.

## Oplopende zaagtandlijn

De index beslaat inmiddels de periode 1993 tot en met 2005 (fig. 1). Het is een indrukwekkende zaagtandlijn geworden, met hoge waarden in de zomer en lagere waarden in de winter. In deze periode van 13 jaar is de hoeveelheid blikjes, flesjes en pakjes jaarlijks toegenomen, en wel van 18 in 1993 naar 224 in 2005. Het winterniveau van de jaren 2000 heeft inmiddels het zomerse piekniveau van halverwege de jaren negentig bereikt. Waar ruim tien jaar geleden weggegooid blikjes alleen in de zomermaanden werden gevonden, is dat nu jaarrond het geval. Uitbraken van mond-enklauwzeer (2001) noch vogelgriep (2003, terrein tijdelijk afgesloten) konden dit patroon doorbreken. Evenmin bleek het zomercijfer van IJnsen (1991), gebaseerd op de gemiddelde temperaturen van mei tot en met september, een correlatie te vertonen met de hoeveelheid blikjes die werden weggegooid (Spearman correlatie,  $N=13$ ,  $r_s=-0.0743$ ,  $df=11$ ,  $P=0.403$ ).

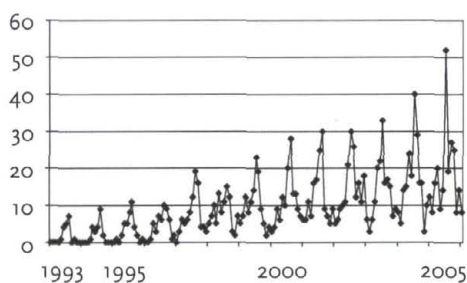


Fig. 1. Blikjesindex van de Doldersummerweg (3100 m) op Berkenheuvel in West-Drenthe, uitgedrukt als aantal gevonden blikjes, pakjes en flesjes per maand per jaar (1993-2005).

Een koele zomer levert dus niet minder blikjes op dan een warme, en vice versa.

De samenstelling van het weggeworpen drinkafval heeft zich in de loop van de tijd sterk gewijzigd. Waar in 1993 nog 100 % van het afval uit blikjes bestond (vandaar de blikjesindex), was dat in 2005 veranderd in 12 % blikjes, 16 % pakjes (inclusief breezers) en 72 % plastic flesjes.

## Twee oorzaken

De sterke toename kan op tweeërlei manieren worden geduid: (a) het aantal recreanten is toegenomen, of (b) het gedrag van recreanten is veranderd. Voor beide is wat te zeggen. Een toename van de recreatie staat buiten kijf, zeker nadat het gebied in 2000 onderdeel werd van het Nationale Park Drents-Friese Wold. Oprichting van een Nationaal Park staat garant voor een miljoeneninjectie in recreatie (google maar eens naar 'Drents-Friese Wold', en zie de tienduizenden hits van uitbaters die het gebied te gelde maken).

Om een indruk te geven wat er vervolgens gebeurt (en deze lijst is eindeloos uit te breiden met andere voorbeelden): het aantal uitgelaten honden op Berkenheuvel nam tussen 1992 en 2005 toe van gemiddeld 3,0 naar 21,7 per 100 waarnemingsuren (gebaseerd op 15.567 velduren), waarvan gemiddeld 84,7 % los liep (waar dat niet mocht). Tot 1999 was deze toename gering, daarna echter ging het crescendo. Opmerkelijk ook: het aandeel loslopende honden beliep vanaf 1999 gemiddeld 79-94 % per jaar, tegen 67-79 % in 1992-98. Deze omslag viel samen met de promotie van Berkenheuvel als onderdeel van het Nationale Park, de aanleg van een hondenuitlaatzone en een parkeerplaats (aanzuigende werking), en afnemend toezicht.

Naast een toename van de recreatiedruk in absolute aantallen is ook de mentaliteit van bezoekers sterk veranderd. Waar ik voorheen voornamelijk natuurliefhebbers tegen het lijf liep (soms gevluht van het Dwingelderveld, al vanaf 1982 een Nationaal Park en sindsdien onder de voet gelopen), in de zomer aangevuld met recreanten, overheersen nu consumenten die vinden dat het gebied er is voor hun genoegens. Deze attitude weerspiegelt zich goed in het wegwerpgedrag. Let wel: dit betreft niet alleen ATB-ers (All Terrain Bikers: consumenten par excellence), maar ook bejaarden, ouders met kinderen en deelnemers aan de fietsvierdaagse (eigen waarnemingen). Naarmate natuur intensiever aan de man wordt gebracht als zijnde het decor voor onthaasting en najagen van consumptieve genoegens, verdwijnt bij het grote publiek het idee dat die natuur een eigen waarde heeft die beschermd dient te worden. Verkoop van 'het product natuur' ten behoeve van draagvlakvergroting, zoals beleden door Nationale Parken en natuurbeschermingsorganisaties, is omgekeerd evenredig aan natuurbescherming. De blikjesindex is daarvan slechts een metafoer.



## Oeverloos palaver

Jaren van overleg tussen het Ministerie van VROM, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de werkgeversorganisatie VNO-NCW resulteerden op 4 december 2002 in ondertekening van het Convenant Verpakkingen III, en daarmee ook van het Deelconvenant Zwerfafval. Mooie doelstellingen met ogenschijnlijk harde streefcijfers (bijvoorbeeld: in 2005 moet de hoeveelheid blikjes en flesjes in het zwerfafval met ten minste 80 % zijn teruggebracht), maar zonneklaar een reus op lemen voeten. Op 1 januari 2006 is vervolgens het Besluit Verpakkingen in werking getreden, met onder meer de verplichting voor bedrijven hun bedrijfs- en consumentenverpakkingen gescheiden in te zamelen en te recyclen (maar let wel: bedrijfsleven en overheid willen dat de gemeentes daarvoor opdraaien).

Kortom, veel papier en weinig wol. Hoe weinig wol bleek wel op 19 juni 2006, toen Staatssecretaris Van Geel (Ministerie van VROM) een brief naar de Tweede Kamer stuurde waarin duidelijk werd dat er bij het bedrijfsleven geen enkel draagvlak was voor het invoeren van statiegeld op flesjes en blikjes. En dat daarentegen gedacht werd aan het uitdelen van boetes (tot een maximum van 50 euro) aan wegwerpers van afval. En natuurlijk een vloed aan ideeën hoe het probleem aan te pakken, compleet met impulsplan, impulstrajecten, impulsperiodes, kostenplaatjes, communicatie, geld afschuiven naar gemeenschappelijke uitvoeringsactiviteiten, preventie- en bewustwordingsprojecten, stuurgroepen ('al doende leren, en al lerende doen'), streefwaarden qua schoonheidsniveau,

benchmarks en evaluatie over drie jaar. Geen woord hiervan verzonnen; de gruwelijke werkelijkheid van dit virtuele circus kan een ieder nalezen op [www.vrom.nl](http://www.vrom.nl) (Dossier Zwerfafval).

Op kleine schaal, de schaal waarop ik langs de Doldersummerweg heb gekeken, doen zich dezelfde bellenblazerij en afschuiven van verantwoordelijkheden voor. Aan de ene kant zich wel inzetten voor een maximale toeloop van recreanten, aan de andere kant het vertikken om prullenbakken te plaatsen ('geen mankracht, lees geld, om ze te legen') of toezicht te houden en mensen aan te spreken op hun gedrag. Dat laatste is fruikend. Te meer nu binnen Vereniging Natuurmonumenten wordt gedacht aan uitbesteding van het toezicht aan vrijwilligers. Over verantwoordelijkheid gesproken! Ook hier weer: de maatschappij in een notendop. Praatjes te over, maar daden ho maar. Terwijl enkele simpele ingrepen al voldoende zijn: plaats vuilnisbakken, maak van een natuurgebied geen recreatiegebied, houd dagelijks toezicht met eigen personeel, spreek mensen aan op hun gedrag (desnoods met boetes). Dat tellen en wegrapen van die blikjes neem ik wel voor mijn rekening. Gratis.

## Literatuur

Ijnsen, F., 1991. Karaktergetallen voor de zomers vanaf 1706. Zenit 18: 313 - 315.

R.G. Bijlsma  
Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse  
e-mail: [rob.bijlsma@planet.nl](mailto:rob.bijlsma@planet.nl)



**maatwerk met visie**

gecertificeerd ISO 9001  
lid ONRI  
lid Netwerk Groene Bureaus

# Bureau Waardenburg bv

## Adviseurs voor ecologie & milieu

### Inventarisatie en onderzoek

macrofauna, visfauna  
herpetofauna, vlinders, vogelecologie  
ecotoxicologie  
vegetatiekartering  
aquatische ecologie  
ecosysteemanalyse  
geografische informatiesystemen  
vogels en windenergie  
vliegveiligheid en vogels  
Habitatrichtlijn, Vogelrichtlijn  
Flora- en faunawet

### Visie- en planvorming

natuurontwikkeling  
landschapsvisies  
landschapsontwikkelingsplannen  
ecologische infrastructuur  
integraal waterbeheer  
milieu-effectenrapportage

### Inrichtings- en beheerplannen

natuurvriendelijke oevers  
helofytenfilters  
visstandbeheerplannen  
stedelijk groen  
faunavoorzieningen  
inrichtingsplannen  
beheerplannen  
bestekvoorbereiding  
projectbegeleiding

### Monitoring en evaluatie

natuurvriendelijke oevers  
flora en vegetatie, fauna

### Onder water...

inventarisatie en onderzoek flora en fauna  
zoute en zoete wateren  
harde en zachte substraten  
onderwaterfoto, -video, -film

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg  
Varkensmarkt 9, 4101 CK Culemborg  
Telefoon 0345 - 512710

Fax 0345 - 519849  
E-mail [info@buwa.nl](mailto:info@buwa.nl)  
Website [www.buwa.nl](http://www.buwa.nl)